

Lise Son Sınıfa Devam Eden Öğrencilerin Aids Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi

An Evaluation of the Knowledge of Senior High School Students About Aids

Duyan Mağden, Semra Şahin, Funda Metin ve Ferzan Akkaya

Hacettepe Üniversitesi, Ankara Kazan Kayı İlköğretim Okulu, Bitlis Tatvan İlköğretim Okulu

Öz

Bu çalışma, Ankara il merkezinde lise son sınıfa devam eden öğrencilerin AIDS hakkındaki bilgi ve düşüncelerini belirlemek amacıyla planlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 364'ü kız, 356'sı erkek, toplam 720 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada soru kâğıdı kullanılmış ve gözlem altında yanıtama yöntemi ile veriler toplanmıştır. Öğrencilerin çoğunluğunun HIV/AIDS konusunda bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Bunun yanı sıra, öğrencilerin %26.8'i HIV/AIDS'li kişilerin toplumdan uzaklaştırılması /izole edilmesi gerektiğini belirtirken, %49.58'inin AIDS etkeni virüsün denize girmekle, el sıkışmakla, %48.47'sinin yanaktan öpmekle, %64.02'sinin ise bardak, çatal vb. ortak kullanımı ile bulaşacağını düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencileri, HIV/AIDS, bulaşma yolları, korunma.

Abstract

This study was conducted to determine the background and opinions of the senior high school students on HIV/AIDS in the central region of Ankara. A total of 720 (364 female and 356 male) senior students were given the questionnaire. The data were collected using the method of answering under observation. At the end of the study, it was found that the majority of the students have accurate information about HIV/AIDS. However, it was observed that 26.8% of the students approved the isolation of HIV/AIDS carriers from the community. In addition, some of the students had misconceptions about ways of infection. For example, 49.58% of them thought that the virus can be spreaded by swimming in the sea and by shaking hands. Kissing on the cheek and sharing glasses, forks etc. are the other routes to infection according to 48.47% and 64.02% students, respectively.

Key Words: Highschool students, HIV/AIDS, contamination, prevention.

Giriş

Dünyada bilinen en eski tarihlerden beri insanlar belirli zamanlarda bazı hastalıklarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır ve bu hastalıkların birçoğu istenmeyen ve önlenemeyen ölümlere yol açmıştır. Son

yıllarda da tüm dünyayı tehdit eden ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların oranı ürkütücü boyutlara ulaşmıştır. Cinsel yolla bulaşan ve yaygın olarak görülen bu hastalıklardan biri de Kazanılmış Bağışıklık Yetmezliği Sendromu yani AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome)'dir.

Bugün en uygun şartlarda uygulanan tedavi yöntemleri ile AIDS/HIV hastalığında iyileşme mümkün olmadığından, en etkili yöntem korunmadır (Babacan, 1986; Ünal, 1997; Sağlık, 2000). Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de AIDS'in gençler arasında oldukça yaygın olduğu, dolayısıyla AIDS'le mücadelede gençlere önemli görevler düştüğü bir gerçektir. Gençlerin sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için de AIDS hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir.

Prof.Dr. Duyan Mağden, Hacettepe Üniversitesi, Ev Ekonomisi Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü. dmagden@hacettepe.edu.tr

Öğr. Gör. Dr. Semra Şahin, Hacettepe Üniversitesi, Ev Ekonomisi Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü. semsahin@hacettepe.edu.tr,

ÇGE. Funda Metin, M.E.B. Ankara Kazan Kayı İlköğretim Okulu Öğretmeni

ÇGE. Ferzan Akkaya, M.E.B. Bitlis Tatvan İlköğretim Okulu Öğretmeni

Bireylerde ruhsal ve fiziksel değişimin olduğu adölesan döneminde, gençler cinselliğe daha meraklı olabilmektedir. İlk cinsel deneyimlerinde bazı gençler bilinçli, bazı gençler ise bilinçsiz hareket edebilmektedirler. Sonuç olarak, gençlere cinsel eğitim ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkında bilgi verilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Çağımızın en önemli hastalıklarından biri olan AIDS'in genellikle cinsel yolla bulaşan bir hastalık olarak bilinmesi ve hastalığın gençler arasında hızla yaygın hale gelmesi, gençlerin hastalık hakkında ne kadar bilgiye sahip olduklarını düşündürmektedir. Bu düşünceden hareketle, lise son sınıfa devam eden öğrencilerin AIDS hakkında bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla bu araştırma planlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini Ankara il merkezinde lise son sınıfa devam eden öğrenciler oluşturmuştur.

Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemi, Ankara il merkezinde bulunan ve basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen altı okuldan (Abidinpaşa Lisesi, Etlik Lisesi, Mimar Kemal Lisesi, Çankaya Lisesi, Kaya Beyazıtöğlü Lisesi ve Şentepe Lisesi), lise son sınıfa devam eden 364'ü kız, 356'sı erkek, toplam 720 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, alanda uzman kişilerden danışmanlık alınarak hazırlanan soru kâğıdı ile toplanmıştır. Soru kâğıdı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bilgiler, ikinci bölümde aile ilgili bilgiler, son bölümde de AIDS ile ilgili bilgileri içeren sorular bulunmaktadır. Soru kâğıdında demografik bilgileri içeren dört, AIDS ile ilgili bilgileri içeren on (yedisi açık uçlu, ikisi çoktan seçmeli, biri doğru-yanlış) olmak üzere toplam on dört soru bulunmaktadır.

Veri Toplama İşlemi

Soru kâğıtları öğrencilere dağıtılmış ve onlardan soruları içtenlikle cevaplandırmaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin, sayı ve yüzde değerleri gösterilerek khi-kare testi kullanılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Örneklemi oluşturan gençlerin %50.6'sını kız, %49.4'ünü erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Tablo 1'e göre örneklemi oluşturan lise son sınıf öğrencilerinin "AIDS'in bulaşma yolları nelerdir?" sorusuna, kız ve erkek öğrencilerin verdikleri cevaplar arasında önemli ($p<0.05$) bir fark bulunmuştur. Kızlar %91.5, erkekler %96.3 oranında AIDS'in cinsel yolla bulaştığını, kızlar %86.5, erkekler %82.0 oranında kan yolu ile bulaştığını; kızlar %30.5, erkekler %8.1 oranında AIDS'li bir kişinin her türlü eşyasının ortak kullanımı ile bulaştığını, kızlar %9.9, erkekler %11.8 oranında öpüşme ve tükürük ile bulaştığını; son olarak kızlar %7.9, erkekler %5.1 oranında anneden bebeğe geçtiğini belirtmişlerdir.

AIDS konusu gündeme ilk olarak "cinsel yolla bulaşan bir hastalık" tanımlaması ile girdiği için, örneklemi oluşturan lise son sınıf öğrencilerinden, AIDS'in bulaşma yolları olarak "cinsel yolla bulaşma"yı belirtenlerin oranı oldukça yüksek olmuştur. Bu oranı, AIDS'in "kan yolu ile bulaştığını" belirtenlerin cevapları takip etmiştir. Hem kız hem de erkek öğrenciler, AIDS'in "anneden bebeğe geçebileceği" görüşüne en son sırada yer vermişlerdir.

AIDS/ HIV en sık cinsel ilişki ile bulaşmaktadır. HIV enfekte kan ve kan ürünlerinin verilmesi, enfekte enjektör vb. kullanılması ile de geçmektedir (Baydar, 1992).

Özellikle intravenöz ilaç kullananlar önemli risk grubu olarak ele alınmaktadır. Bu tür maddeleri kullanan madde bağımlılarının, kullandıkları enjektörleri birbirlerine vermeleri, virüs bulaştırma riskini arttırmaktadır (Serdar ve Ergör, 1998).

Ünal ve Başer (1998), HIV virüsünün gebelik sürecince ya da doğum sırasında anneden bebeğe geçebileceğini, bu olasılığın %20-30 oranında olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca doğumdan sonra risk aracı azalsa bile anne sütü ile bebeğe geçişin olabileceği belirtilmiştir (Akalm, 1989; Godin ve Bayer 1992; Ünal ve Başer, 1998).

Annesi enfekte olan bir bebek rahim içinde HIV ile enfekte olabilir. HIV bildirilen bebek vakaların içinde en fazla "plasentadan geçiş"e rastlanmıştır (Başer, 1997). Ayrıca AIDS virüsü taşıyan annelerden doğan çocukların, tümü enfekte olmayabilir (Krahnke, 1992).

Tablo 1
Öğrencilerin, "AIDS'in Bulaşma Yolları Nelerdir?" Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı.

AIDS'in Bulaşma Yolları Hakkındaki Düşünceler	Kızların Cevapları (n: 364)		Erkeklerin Cevapları (n:356)	
	Sayı	%	Sayı	%
Cinsel yolla bulaşır	333	91.5	343	96.3
Kan yolu ile bulaşır.	315	86.5	292	82.0
Öpüşme ve tükürük ile bulaşır.	36	9.9	42	11.8
Her türlü eşyanın ortak kullanımı ile bulaşır.	111	30.5	29	8.1
Anneden bebeğe geçer.	29	7.9	18	5.1

χ^2 : 45.815, $p < 0.05$ önemli

Yapılan araştırmalar, AIDS'in, HIV virüsü taşıyan kişinin kullandığı klozet, bardak, çatal vb. ile, tokalaşma, kucaklaşma, öksürtük sonucu bulaşmadığını, ancak ağız ağıza öpüşmelerde kanamaya yol açacak sert öpüşmelerin, ağızdaki yaraların, diş etinin kanamış olmasının bulaşmaya neden olabileceğini belirtmektedirler. En sık bulaşma yolu olarak da korunmasız cinsel ilişkiler gösterilmektedir (Sağlık 2000 Dergisi).

Zencir, M., Yalçın, Zencir, G.B. ve Orhan (1998) tarafından yapılan bir araştırmada, sağlık çalışanlarının AIDS'in bulaşma yollarına ilişkin verdikleri cevapların en azını (%38.9) AIDS'li kişi ile yüzme, tuvalet ve giysilerin ortak kullanımı oluştururken, bu oranı anne sütü ile AIDS'in geçmesi (%70.8) izlemiştir.

Tablo 2'ye göre örnekleme oluşturan lise son sınıfa devam eden kız ve erkek öğrencilerin, AIDS'in belirtilerine verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Lise son sınıf öğrencilerinin AIDS'in belirtilerine verdikleri cevaplarda ilk sıraları; halsizlik ve yorgunluğun (kızlar %57.3, erkekler %50.8 oranında), aşırı zayıflama ve kilo kaybının (kızlar %65.7, erkekler %43.9 oranında) ve iştahsızlığın (kızlar %20.6, erkekler %17.5 oranında) aldığı görülmüştür.

AIDS'in en belirgin belirtilerinden biri aşırı kilo kaybıdır. İştahsızlık sonucu aşırı kilo kaybı, beraberinde bireyin halsiz ve yorgun düşmesine neden olmaktadır.

Tablo 3'te örnekleme oluşturan lise son sınıf öğrencilerinin "AIDS'ten korunma yolları nelerdir?" sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında, kız ve erkek öğrencilerin cevapları arasındaki fark önemli ($p < 0.05$) bulunmuştur. Lise son sınıf öğrencilerinin AIDS'ten korunma

Tablo 2
Öğrencilerin, "AIDS'in Belirtileri Nelerdir?" Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı.

AIDS'in Belirtileri Hakkındaki Düşünceler	Kızların Cevapları (n: 248)		Erkeklerin Cevapları (n:246)	
	Sayı	%	Sayı	%
Halsizlik, yorgunluk	142	57.3	125	50.8
Bağışıklık sisteminde bozukluk	19	7.7	21	8.5
Aşırı zayıflama ve kilo kaybı	163	65.7	108	43.9
Saç dökülmesi	27	10.9	15	6.1
Vücutta lekeler, yaralar	30	12.1	28	11.4
İştahsızlık	51	20.6	43	17.5
Terleme, titreme	25	10.1	28	11.4
Mide bulantısı, kusma	13	5.2	9	3.7
Vücutta ve göz altlarında morluk	16	6.5	12	4.9

Kız öğrencilerin 116'sı (%31.86'sı) ve erkek öğrencilerin 110'u (%30.89'u) "AIDS'in belirtilerine" cevap vermemişlerdir.

χ^2 : 28.318, $p > 0.05$ önemsiz

yollarına verdikleri cevaplarda ilk üç sırada (hem kız hem erkek öğrenciler açısından) aynı cevaplar alınmıştır. Kızlar %57.0, erkekler %73.5 oranında cinsel ilişkide prezervatif kullanmanın AIDS'ten korunmada önemli bir etken olduğunu belirtmişlerdir. Kız öğrencilerin %32.6'sı, erkek öğrencilerin %27.7'si, kan alımında dikkatli olunması ve ortak eşyaların kullanılmasından kaçınılması gerektiği konusunda görüş bildirmişlerdir.

Lise son sınıf öğrencilerinin cinsel yaşama ilişkin yaklaşımları ile HIV/AIDS konusunda bilgi ve tutumlarını belirlemeye yönelik yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin %43.1'inin aynı ya da farklı kişilerle cinsel ilişkide bulunduğu, %56.9'unun hiç cinsel ilişkide bulunmadığı belirtilmiştir. Cinsel ilişkide bulunanların da %14.3'ü her ilişkide, %18.7'si ara sıra kondom kullandıklarını belirtmişlerdir (Sarp, Önder, Yıldız ve Kütük, 2001).

Örnekleme oluşturan lise son sınıf öğrencilerinin "AIDS hakkındaki bilgileri nereden aldınız?" sorusuna verdikleri cevaplar için Tablo 4'e bakıldığında, kız ve erkek öğrencilerden alınan cevaplar arasında önemli bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Kız öğrenciler %78.3, erkek öğrenciler %76.9 oranında AIDS hakkındaki bilgileri televizyon, radyo vb. iletişim araçları aracılığı ile edindiklerini belirtmişlerdir. Konu ile ilgili broşür, kitap vb. okuyarak AIDS hakkında bilgi edinme oranı ise kız öğrencilerde %34.6, erkek öğrencilerde %33.4 olarak

Tablo 3
Öğrencilerin, "AIDS'ten Korunma Yolları Nelerdir?" Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı.

AIDS'ten Korunma Yolları Hakkındaki Düşünceler	Kızların Cevapları (n: 364)		Erkeklerin Cevapları (n:356)	
	Sayı	%	Sayı	%
Cinsel ilişkide prezervatif kullanma	175	57.0	247	73.5
Tek eşlilik	46	14.9	60	17.9
Temizlik kurallarına dikkat etme	28	9.1	14	4.2
Eğitim, toplumu bilgilendirme	22	7.2	29	8.6
Kan alımına ve özel eşyaların ortak kullanılmasına dikkat etme	100	32.6	93	27.7
Sağlığı konusunda emin olmadığımız kişilerden uzak durma	42	13.7	38	11.3

χ^2 : 15.130, $p < 0.05$ öncemli

Tablo 4
Öğrencilerin "AIDS Hakkında Bilgileri Nereden Aldınız?" Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

AIDS Hakkındaki Bilgilerin Elde Eldiği Kaynaklar	Kızların Cevapları (n: 364)		Erkeklerin Cevapları (n:356)	
	Sayı	%	Sayı	%
Konu ile ilgili seminer, konferans vb. aracılığı ile	65	17.9	63	17.7
Konu ile ilgili broşür, kitap vb. okuyarak	126	34.6	119	33.4
Yazılı basından takip ederek	89	24.5	112	31.5
Televizyon, radyo vb. iletişim araçları ile	285	78.3	274	76.9
Arkadaşlarımdan	57	15.7	65	18.3

χ^2 : 3.508, $p > 0.05$ önemsiz

bulunmuştur. AIDS hakkındaki bilgiyi basın aracılığı ile öğrenme oranı ise kız öğrencilerde %24.5, erkek öğrencilerde %31.5 olarak saptanmıştır. Gençlerin AIDS hakkında tüm bu bilgi edinme yollarını, son olarak "konu ile ilgili seminer vb. katılma", "arkadaşlar aracılığı ile bilgi edinme" cevapları almıştır.

Televizyon, radyo gibi iletişim araçları her evde bulunmaktadır. Televizyon, işlevsel ve görsel duylara hitap etmesi ve bir konu ile ilgili bilgi edinmek için bire-

yin ayrı bir zaman ayırmasına gerek kalmaması nedeni ile en çok bilgi elde edilen kaynak olarak görülebilmektedir.

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile yapılan bir çalışmada da öğrencilerin büyük bir oranı HIV/ AIDS'i ilk kez radyo-televizyondan duyduklarını ifade etmişlerdir. Colombia'da yapılan benzer bir çalışmada ise toplumun %72'si basını, %70'i televizyonu, %49'u radyoyu AIDS konusunda bilgi kaynağı olarak göstermişlerdir (Elbaş ve Şenol, 1998).

Albayrak ve Bedük (1999), yaptıkları bir araştırmada hemşirelerin AIDS'e ilişkin bilgi kaynaklarının başında %75.5 oranında televizyon ve radyo programlarının geldiğini bulmuşlardır.

Araştırma sonuçlarına göre, gençlerin %26.8'i AIDS'lilerin toplumdaki uzaklaştırılması gerektiğini düşünürken, gençlerin %73.2'sinin AIDS'lilerin toplumdaki uzaklaştırılmaması gerektiği görüşünde birleştikleri bulunmuştur.

1995 yılında yapılan bir araştırmada, öğrencilerin %39.0'u AIDS hastasının toplumdaki ayrı tutulması gerektiğini düşünürken, %34.1'i bunun gerekli olmadığını savunmuşlardır. %26.9'u ise bu konuda görüşlerini bildirmemişler (Işık, Kurt, Küçük, Özkan, Öztekin 1995). 1997 yılında yapılan bir başka araştırmada da sağlık personelinin %45.2'sinin AIDS'li hastanın toplumdaki izole edilmemesi gerektiğini savundukları bulunmuştur (Zencir ve diğerleri, 1998).

HIV/AIDS'li kişiler fiziksel görünümünün değişmesi, kendilerine önyargılı yaklaşması ve başkalarına bağımlı olmaları nedeniyle eziklik duygusuna kapılmaktadırlar (Duyan,2001).

Araştırmada örnekleme oluşturan lise son sınıf öğrencilerinin "Bir yakınınızın AIDS'li olduğunu öğrenseydiniz, ne hissederdiniz?" sorusuna kız ve erkek öğrencilerin verdikleri cevaplar arasındaki fark, önemsiz bulunmuştur ($p > 0.05$). Kız öğrencilerin %13.2'si, erkek öğrencilerin %15.4'ü bu soruya cevap vermemişlerdir.

Tablo 5'e göre kız öğrencilerden alınan cevaplara bakıldığında, %41.5'i AIDS'li kişiye moral vermeye çalışacağını, %37.4'ünün ise olaydan dolayı çok üzüntü duyacağını belirttikleri bulunmuştur. Erkek öğrencilerden alınan cevaplarda, bir yakınınızın AIDS'li olduğunu öğrendiğinde üzüleceğini belirtenlerin oranı %36.9 olup AIDS'li yakınınıza moral vermeye çalışacağımı belirtenlerin oranı %36.5 olarak saptanmıştır.

Tablo 5
Öğrencilerin, "Bir Yakınınızın AIDS'li Olduğunu Öğrenseydiniz Ne Yaptınız?" Sorusuna Verdikleri Cevapların Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Bir Yakınınızın AIDS'li Olduğunu Öğrenseydiniz Ne Yaptınız?	Kızların Cevapları (n: 316)		Erkeklerin Cevapları (n: 301)	
	Sayı	%	Sayı	%
Çok üzülürdüm.	118	37.4	111	36.9
Moral vermeye çalışırdım.	131	41.6	110	36.5
Tedavi için doktora gitmesini önerirdim.	72	22.8	48	15.9
Çevreyi uyarır, bire bir iletişimde dikkat ederdim	57	18.0	42	13.9

Yukarıdaki soruya kızların 48'i (%13.2), erkeklerin 55'i (%15.4) cevap vermemiştir.

χ^2 : 2.626, $p > 0.05$ önemsiz.

Sonuç olarak, araştırmanın örneklemini oluşturan lise son sınıf öğrencilerinin, bir yakınlarının AIDS'li olduğunu öğrendiklerinde, çok üzülecekleri, psikolojik olarak moral vererek ellerinden geleni yapacakları belirlenmiştir. Öğrencilerin konuya duygusal açıdan yaklaşımları ve olumlu bir tavır içinde oldukları düşünülebilir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan gençlere, AIDS ile ilgili bazı ifadeler konusunda görüşleri sorulmuştur ve bu ifadelere verdikleri cevaplar, Şekil 1'de gösterilmiştir.

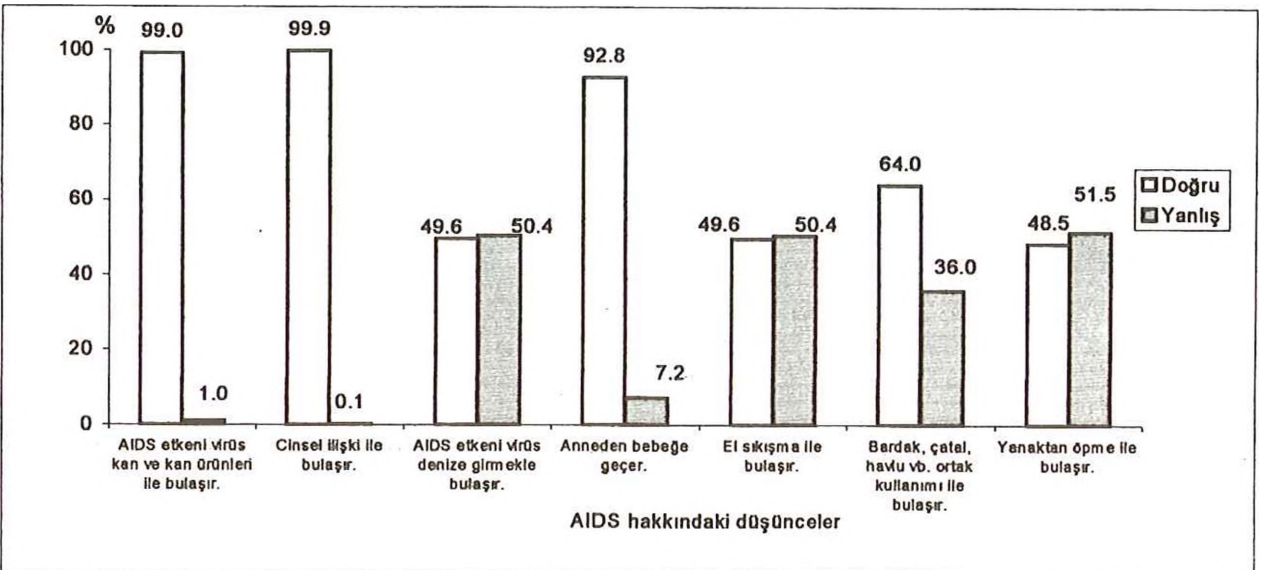
Örneklemini oluşturan lise son sınıf öğrencilerinin %99.0'u, AIDS etkeni virüsün kan ve kan ürünleri ile bulaştığını "doğru" olarak ifade etmişlerdir. AIDS'in cinsel ilişki ile bulaşacağını düşünenlerin oranı %99.9, AIDS etkeni virüsün "denize girmekle" bulaşacağını düşünenlerin oranı %49.6, "anneden bebeğe geçeceğini" belirtenlerin oranı %92.8'dir. "El sıkışma ile bulaşır" diyenlerin oranı, %49.6, "bardak, çatal, havlu vb. eşyaların ortak kullanımı ile bulaşır" diyenlerin oranı %64.0, "yanaktan öpme ile bulaşır" diyenlerin oranı ise %48.5 olarak bulunmuştur.

Yapılan araştırmalar sonucunda da HIV'in tükürük, göz yaşı, ter, besinler, sivrisinek vb. böcek sokmaları, kedi, köpek gibi evcil hayvanlar aracılığı ile bulaşmadığı belirtilmektedir (Hacıbektaşoğlu ve Eyigün, 1998).

Öneriler

Anne- babalar, AIDS hakkında yeterli ve doğru bilgi edinebilecekleri kaynaklardan yararlanmaları ve bu bilgileri çocuklarına doğru bir şekilde aktarmaları için teşvik edilmelidir.

- Çocukların ilk cinsel bilgileri aldıkları veya almaları gereken yer aile ortamıdır. Aile yapımız cinsel bilginin verilmesini ayıp ve günah saydığı için çocukların gelişim özelliklerine göre ilgileri dışarı yönelebilmektedir. AIDS hastalığı için de bu çok

Şekil 1. Öğrencilerinin AIDS ile İlgili Bazı İfadelerdeki Görüşlerin Dağılımı

önemli bir konudur. AIDS hastalığı ailede konuşulmaz ve aile konu ile ilgilenerek basın-yayın gibi kaynaklardan öğrenip çocuğuna bilgi aktarmazsa, çocuklar yanlış yerden, yanlış bilgiler edinebilirler. Bu nedenle anne-babalar çocuklarının sorunlarına eğilmeli, ilgi alanlarını çok iyi belirleyebilmeli ve tartışıp konuşabilmelidirler.

- En kolay ulaşılabilir haberleşme araçları (TV, radyo vb.) aracılığı ile AIDS hakkında daha geniş ve ayrıntılı bilgiler verilmesi yoluna gidilmelidir.
- AIDS ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar için danışma merkezleri açılmalıdır.
- AIDS'in genellikle cinsel yolla bulaşan bir hastalık olarak bilinmesi, kan yolu ile de bulaşabileceği gerçeğinin göz ardı edilmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla ülkemizde bir gün içinde gerçekleştirilen kan nakilleri düşünüldüğünde, AIDS'e karşı gerekli önlemlerin alınması ve kan bankalarının bu konuda titizlikle çalışmaları gerekmektedir.
- Okullarda, özellikle liselerde AIDS ile ilgili konferans ve seminerler düzenlenmelidir.
- Ortaöğretime devam eden gençler için, düzenli olarak HIV, üreme, cinsel sağlık, ergen gelişimi vb. konularda eğitim programları uygulanmalıdır.

Kaynakça

- Akalın, H.E. (1989) HIV enfeksiyonu. In H.E. Akalın & E. Kansu (eds), *AIDS modern tıp semineri*. Ankara.
- Albayrak, A. & Bedük, T. (1999). Hemşirelerin AIDS hastalığından korunmalarına ilişkin bilgi ve uygulamalar. *HIV/AIDS Dergisi*, 2 (1).
- Babacan, N. (1986). *AIDS*. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı.
- Başer, Z. (1997). *AIDS hakkında bilinmesi gerekenler*. Ankara: Medico Graphics Ajans ve Matbaacılık.
- Baydar, Ş. (1992). *Sendromlar*. Saray Tıbbi Yayıncılık.
- Duyan, V. (2001). HIV/AIDS'in psikolojik boyutu. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 12 (2).
- Elbaş, N.Ö. & Şenol, S. (1998). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin HIV/AIDS'e ilişkin bilgi ve düşünceleri. *HIV/AIDS Dergisi*, 1 (2).
- Godin, G. & Bayer, R. (1992). Understanding physicians decision to perform a clinical examination on an HIV seropozitif patient. *Medical Care*, 1 (30), 3.
- Hacıbekttaşoğlu, A. & Eyigün, C. (1998). *Toplum içinde AIDS'li yaşam*. GATA Yayınları.
- Işık, P. et al. (1995). *Yenimahalle Yahya Kemal Beyatlı Lisesi IV. dönem öğrencilerinin AIDS konusundaki bilgi düzeylerinin saptanmasına yönelik bir araştırma*. Ankara: Sağlık Bakanlığı.
- Krahnke, H. (1992). *AIDS'ten böyle korunurum 300 soru- 300 yanıt*. Çev. Arın Yüzbaşıoğlu Namal. İstanbul: AIDS Savaşım Derneği.
- Sağlık Bakanlığı (Mayıs-Haziran 2001). *AIDS. Sağlık 2000 Dergisi*, 2 (9), Sağlık Bakanlığı Yayınları.
- Sarp, N., Önder, Ö.R., Yıldız, A. & Kütük, O. (2001). Keçiören ilçesindeki lise son sınıf öğrencilerinin cinsel yaşama ilişkin yaklaşımları, HIV/AIDS konusunda bilgi ve tutumları. *HIV/AIDS Dergisi*, 4 (3).
- Serdar, B. & Ergör, G. (1998). HIV/AIDS epidemiyoloji ve korunma. In S. Ünal (ed), *Güncel bilgiler ışığında HIV/AIDS*. Ankara: Bilimsel Tıp.
- Zencir, M., et al. (1998). Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Eğitim, Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan hemşire ve hekimlerin AIDS konusundaki bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *HIV/AIDS Dergisi*, 1 (4).
- Ünal, S. Saatçi, E. & Başer, Z. (1997). *AIDS hakkında bilinmesi gerekenler*. Ankara: Türkiye Aile Planlaması Derneği.
- Ünal, S. Başer, Z. (1998). *HIV enfeksiyonları*. Ankara Sağlık Müdürlüğü, HIV/AIDS Eğitici Sağlık Personeli Eğitimi.

Geliş 25 Ocak 2001
 İnceleme 27 Mart 2002
 Kabul 16 Ekim 2002